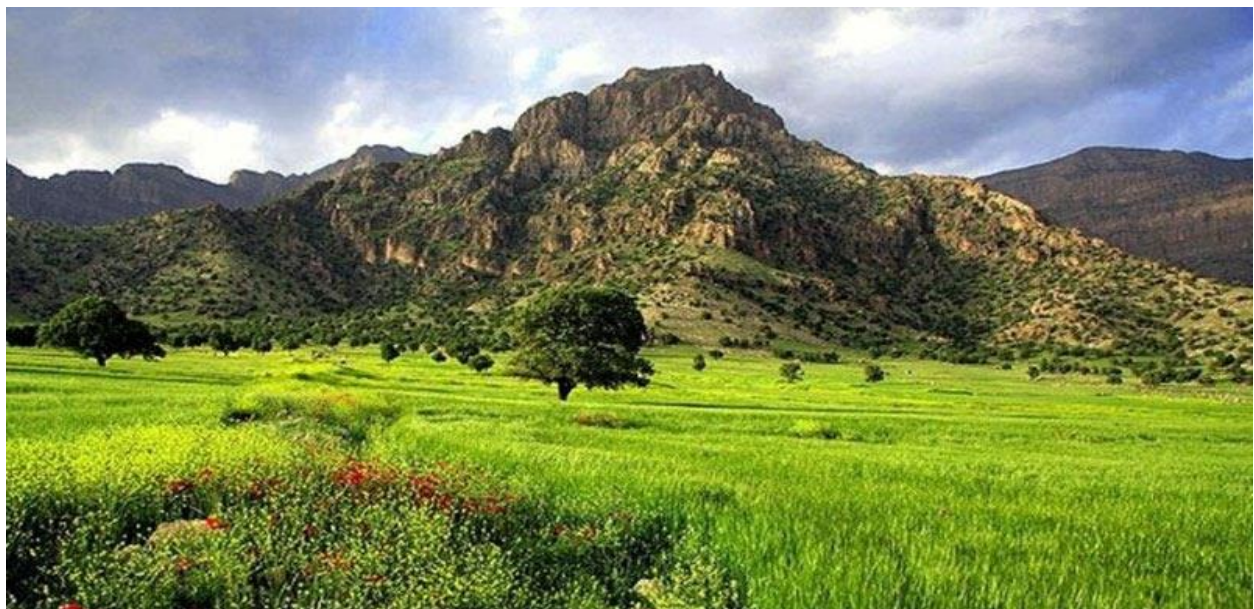

شیوه تعامل با منابع طبیعی در اسلام

بنا بر جهان‌بینی اسلامی، همه آنچه که در طبیعت و روی زمین وجود دارد، نعمت‌های خداست که به بشر ارزانی شده است و انسان وظیفه دارد تا در قبال آن‌ها شاکر خدا باشد. اگر نعمت خدا شکر گزاری شد، افزایش پیدا خواهد کرد. این شکرگزاری، همان تعامل درست و منطقی با نعمت است. اگر کسی با نعمت مثل طبیعت تعامل درست و منطقی داشته باشد، طبیعت، خود را در اختیار او می‌گذارد؛ یعنی طبیعت ضربه نمی‌خورد و افزایش نیز پیدا می‌کند. نقطه مقابل آیه ۷ سوره ابراهیم است: «ولئن کفرتم ان عذابى لشدید»؛ اگر نعمت‌های الهی کفران شوند، پشت سر آن عقوبت الهی است. کفران نعمت در خصوص منابع طبیعی چیست؟ عبارت است از تخریب، ضایع کردن، درست نشناختن و یا درست به کار نبردن آن‌ها. اگر این کفران اتفاق افتاد، به دنبالش عقوبت الهی خواهد بود. عقوبت الهی چیست؟ انواع بیماری‌ها، نابسامانی‌ها، کمبودها و مشکلات، نشانه‌هایی از عقوبت الهی هستند که ناشی از تخریب منابع طبیعی و محیط‌زیست می‌باشند. این در حالی است که در اسلام، جامع‌ترین دیدگاه و صحیح‌ترین شیوه تعامل با طبیعت و محیط‌زیست مطرح است. خداوند، جهان هستی و همه پدیده‌ها را زیبا، متقن و موزون آفریده و انسان‌ها باید روابط خود را با آن‌ها تصحیح کنند و با تصرفات نادرست خود، آن‌ها را ویران و جامعه را با بلا و مصیبت مواجه نسازند. نگاه اسلام به منابع طبیعی، عاطفی، اخلاقی، معنوی و هدایت‌گرانه است و برخورداری از مواهب طبیعی نیز بر پایه اصول متین، عادلانه، حکیمانه، متوازن و سازنده استوار است. هدف متعالی اسلام برخوردار ساختن همه نسل‌ها از نعمت‌های الهی و ایجاد جامعه‌ای سالم و به دور از فاصله طبقاتی و مستعد رشد و شکوفایی است و الزامات شرعی حفظ تعادل و توازن در استفاده از مواهب طبیعی با پرهیز از زیاده‌روی و مقید به اضرار نرساندن به غیر، فراهم می‌گردد.

بهره‌برداری بی‌رویه منابع طبیعی (جنگل‌ها و مراتع) و کفران نعمت

انسان همواره می‌بایست بر نعمت‌هایی که خداوند به او داده است سپاسگزار و شکر این نعمت‌ها را به جا آورد. شکر نعمت نعمت افزون کند کفر، نعمت از کفت بیرون کند. سعدی در بیت خود از آن بهره گرفته و سروده:

از دست و زبان که برآید کز عهده شکرش به درآید.
امام هادی^ع فرموده‌اند: **الشَّاكِرُ أَسْعَدُ بِالشُّكْرِ مِنْهُ بِالنَّعْمَةِ الَّتِي أُوجِبَتِ الشُّكْرَ لَأَنَّ النَّعْمَ مَتَاعٌ وَ الشُّكْرُ نِعْمٌ وَ عَقِبِي «شکرگزاری از نعمت، از خود نعمت بهتر است چون نعمت متاع دنیای فانی است ولیکن شکر، نعمت جاودانه آخرت است».**

از مهم‌ترین نعمت‌هایی که خداوند سبحان به ما عنایت فرموده است منابع طبیعی است که نقش تعیین‌کننده‌ای در زندگی انسان‌ها دارند. بی‌گمان، اسراف در این نعمت الهی که بخش عظیمی از نیازهای انسان را برآورده می‌سازد، ناروا و مورد غضب خداوند متعال خواهد بود. بی‌شک مصرف بدون محاسبه و بی‌رویه منابع طبیعی توسط انسان‌ها از بارزترین مؤلفه‌های اسراف و تضييع حقوق آیندگان محسوب می‌شود و زیربنای جلوگیری از اسراف باید در منابع طبیعی مستحکم شود؛ زیرا منابع طبیعی عامل توسعه پایدار و ادامه حیات بشر است و اگر اسراف شود دچار عذاب الهی نیز خواهیم شد. از آن جهت که انسان خلیفه‌الله بر روی زمین است. به‌هرحال، مرکزیت آدمی بر روی زمین سبب می‌شود که اگر انسان در انتخاب خود در پیروی از اراده الهی گام نگذارد، به جاده ناهموار حق‌ناشناسی و کفران نعمت و عصیان کشیده شود و در جهان آفرینش به‌صورت اغتشاش‌گر درمی‌آید. حقیقت کفران نعمت، تنها ناسپاسی خدا نیست؛ بلکه هرگونه بهره‌گیری انحرافی و سوءاستفاده از نعمت، کفران نعمت است و ناسپاسی در درجه دوم قرار دارد.

قطعاً از بین بردن، تخریب و تصرف بی‌اندازه‌ی منابع طبیعی از مؤلفه‌های اسراف است که مورد رضایت حق تعالی و امام زمان^ع نخواهد بود. بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی مصداق آیه «ان الله لایحب المرفین» نه تنها اسراف و تبذیر است که عملی حرام به شمار می‌آید، بلکه خیانت در امانت بزرگ الهی نیز محسوب می‌شود که نشان می‌دهد انسان از قدرت خود در تسخیر طبیعت سوء استفاده نموده است. از آنجا که انسان خلیفه، بنده و امانت‌دار خداوند است نه قیّم مطلق طبیعت که به‌دلخواه در آن تصرف کند، فلذا خداوند بنده‌ای را دوست خواهد داشت که وظایف بندگی خود را به نحو احسن انجام داده و امانت‌دار خوبی باشد.

